

Journal iranian political sociology

Vol. ۶, No. ۹, Azar ۲۰۲۲

<https://doi.org/10.30510/psi.2022.280833.1713>

Analytical study of the necessity of production leap with the approach of the Supreme Leader's Nowruz message and legal jurisprudential principles

Abstract

One of the influential components in the strength of the national economy is the focus on the country's production sector with the aim of boosting production; Therefore, choosing a production-oriented strategy (production leap) in the current situation of the country is very necessary. In this regard, the Supreme Leader in his statements has stressed the need for a leap in production. The religion of Islam, which is mixed with movement and ascent, has also expressed the necessities of production. The Iranian legislature has also enacted laws on production, some of which specifically address the need for production. The purpose of this study is to investigate the need for a leap in production by focusing on the statements of the Supreme Leader and related jurisprudential and legal principles. The research method in this research, based on the nature of the data and the research basis, is qualitative, based on the research objectives, applied and based on the data collection method, it is descriptive and the data has been collected through library studies, internet, scientific documents. In the findings section, these cases were reviewed and analyzed: jurisprudential principles of the necessity of production leap, production leap in the Holy Quran, production leap in the narrations of the infallibles, production leap in jurisprudential rules and legal bases of the need for "production leap". The results indicate that according to the emphasis of the Leader of the Revolution and the religion of Islam and the existing laws related to production, which indicate its importance, it is necessary to make a leap in production.

Keywords : Production Leap, Nowruz Message of Leadership, Jurisprudential Principles, Legal Principles.

<https://doi.org/10.30510/psi.2022.280833.1713>

بررسی تحلیلی ضرورت جهش تولید با رویکرد پیام نوروژی مقام معظم رهبری و مبانی فقهی حقوقی

نجمه ضیائی مهر^۱حسن حیدری (نویسنده مسئول)^۲سیدحسام الدین حسینی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۳

چکیده

یکی از مؤلفه‌های اثرگذار در قدرت اقتصاد ملی، تمرکز بر بخش تولید کشور با هدف جهش تولید می‌باشد؛ لذا انتخاب راهبرد تولید محور (جهش تولید) در شرایط فعلی کشور از ضرورت بالایی برخوردار است. در این راستا، مقام معظم رهبری در بیانات خود ضرورت جهش تولید را ایراد فرموده‌اند. دین اسلام نیز که با حرکت و صعود آمیخته شده، ضرورت‌های تولید را بیان کرده است. همچنین قانونگذار ایران، قوانینی را در راستای تولید وضع کرده که برخی از این قوانین به طور خاص به ضرورت تولید می‌پردازند. هدف از این پژوهش، بررسی ضرورت جهش تولید با تمرکز بر بیانات مقام معظم رهبری و مبانی فقهی و حقوقی مرتبط می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش، بر اساس ماهیت داده‌ها و مبانی پژوهش، کیفی، بر اساس اهداف پژوهش، کاربردی و بر اساس روش گردآوری داده‌ها، توصیفی است و داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، اینترنت، اسناد و مدارک علمی گردآوری شده است. در بخش یافته‌ها، این موارد بررسی و تحلیل گردید: مبانی فقهی ضرورت جهش تولید، جهش تولید در قرآن کریم، جهش تولید در روایات معصومین، جهش تولید در قواعد فقهی (قاعده نفی سبیل) و مبانی حقوقی ضرورت جهش تولید. نتایج حاکی است با توجه به تأکید رهبر انقلاب و دین اسلام و قوانین موجود مربوط به تولید که بیانگر اهمیت آن می‌باشند، ایجاد جهش در تولید، ضروری به نظر می‌آید.

کلید واژه‌ها: جهش تولید، پیام نوروژی مقام معظم رهبری، مبانی فقهی، مبانی حقوقی^۱دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

avan4000@yahoo.com

^۲استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

heidaridrhassan@gmail.com

^۳استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

shesamhosseini@yahoo.com

اقتصاد ایران اسلامی همیشه آماج حملات نظام سلطه جهانی بوده است و به زعم آنان یکی از ضربه های کمر شکن به اقتصاد ایران اسلامی، وضع تحریم ها و ایجاد مشکلات اقتصادی بوده است. بنابراین آنچه که امروز به عنوان زمینه اصلی فشارها و تلاش ها برای آسیب رساندن به ملت ایران قرار گرفته است، مسأله اقتصاد با هدف ضربه به معیشت عمومی است. پس با این بیان، عنصر اصلی که آسیب به آن ضربه اساسی را به اقتصاد کشور وارد می کند، مسأله تولید است. تولید به عنوان قلب یک اقتصاد، از مهم ترین راه هایی است که دشمنان به دنبال تخریب آن و در نتیجه تسلط بر کشور هستند و ضعف اقتصادی به معنای ناتوانی در تولید نیازمندی های یک کشور، سبب احتیاج او به دیگران و در نهایت استعمار و استثمار توسط کشورهای استعمارگر می شود.

تولید در لغت به معنای توالد، پدیدآوری، فراوری، ساختن (معین، ۱۳۸۶، ص ۳۶۳) و نیز به معنای پدید آوردن چیزی از چیزی است یا پدید آمدن کاری به واسطه کاری دیگر است (عمید، ۱۳۷۵، ص ۲۸۷) و در اصطلاح علم اقتصاد، به معنی تهیه کالا و خدمات مورد نیاز با استفاده از منابع و امکانات موجود است. (مریدی و نوروزی، ۱۳۷۳، ص ۲۹۵) همچنین تولید یا ساخت، نام صنعت بسیار مهمی است که از ماقبل تاریخ ایجاد شده است و شاید بتوان تولید را اولین صنعت بشر دانست. همچنین فعالیت تولیدی سلسله اقداماتی است که برای تبدیل منابع به کالاهای مورد نیاز صورت می گیرد. (همان)

«جهش تولید» به حداکثر شدن تولید با ایجاد نوآوری و وسعت بخشیدن به دامنه این بخش اشاره دارد؛ به طوری که در نهایت مردم بتوانند افزایش تولید را در زندگی خودشان لمس کنند و زندگی و معاش آن ها بهتر شود؛ به عبارت دیگر، جهش در تولید به معنای استفاده بیشتر از ظرفیت های موجود است. اما رونق تولید آن است که آنچه مورد نیاز مردم بوده، توسط دستگاه های مربوطه تولید شود و رواج داشته باشد تا نیازهای مردم رفع شود. «جهش تولید» دو ویژگی «پیدایش تحول در تولید نسبت به گذشته» و «پدیده سبقت تولیدکننده در تولید جدید نسبت به دیگر رقبای حاضر در دنیا» را دارد که به این صورت از رونق تولید تمییز داده می شود؛ اگر تولید این دو ویژگی را داشته باشد، جهش تولید صورت گرفته است. در رابطه با مقوله تولید یک نکته را باید مد نظر داشته باشیم و آن اینکه، منظور از تولید صرفا تولید کالاهای فیزیکی نیست؛ بلکه تولیدات علمی و فرهنگی و ... را هم شامل می شود؛ ولی با این حال تولید کالاها و خدمات فیزیکی حائز اهمیت فراوانی است. همچنین باید توجه داشت که جهش تولید باید تا جایی ادامه یابد که اقتصاد کشور را تحریم ناپذیر کند.

۲- چهارچوب نظری تحقیق

۲-۱- ضرورت «جهش تولید» در بیانات مقام معظم رهبری

در آغاز سال ۱۳۹۹ هجری شمسی، رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیامی به مناسبت آغاز سال نو، با اشاره به تقارن روز اول سال با سال روز شهادت حضرت موسی بن جعفر (ع) به پیشگاه مقدس آن حضرت سلام و درود فرستادند و با تبریک عید سعید مبعث و عید پر طراوت نوروز به همه ملت به ویژه خانواده های معظم شهیدان و جانبازان، جهادگران عرصه سلامت و همه خدمت گزاران سخت کوش، سال جدید را سال «جهش تولید» نام گذاری کردند.

حضرت آیت الله خامنه ای در ادامه به ارزیابی میزان پیشرفت شعار سال ۱۳۹۸ یعنی رونق تولید پرداختند و با اشاره به گزارش های موثق از بازگشت به کار برخی از کارخانه های راکد یا تعطیل، افزایش ظرفیت تولید بعضی از واحدها، به میدان آمدن شرکت های دانش بنیان و برداشتن گام های جدی در پژوهش و تحقیق به عنوان سرچشمه تولید، گفتند: «این گزارش ها نشان می دهد در سال

۱۳۹۸ علاوه بر استقبال صاحب نظران از شعار رونق تولید، در عمل نیز از آن استقبال شد و با کار و تلاش دستگاه‌های مختلف، تولید تا حدودی به راه افتاد، البته اثر آن در زندگی مردم محسوس نشد. رهبر انقلاب اسلامی با تأکید بر اینکه باید با کار ده برابری، تولید به جایی برسد که در زندگی مردم اثر بگذارد، افزودند: مسائل اقتصادی کشور متعدد است از جمله «اصلاحات بانکی، گمرکی و مالیاتی» و «بهبود فضای کسب و کار»، اما نقش تولید بی‌همتا است و با راه افتادن تولید و استفاده از بازار فروش ۸۰ میلیونی در داخل و ضمناً ارتباط با فروش و بازارهای خارجی، مشکلات اقتصادی قطعاً پایان می‌یابد و تحریم‌ها به نفع کشور تمام خواهد شد. ایشان افزودند: تحریم تاکنون در کنار ضررهایش، سودهایی نیز داشته و ما را وادار کرده است که به فکر تهیه لوازم زندگی و نیازهای کشور از طریق امکانات داخلی باشیم که این حرکت بسیار مغتنم ان‌شاءالله ادامه خواهد یافت. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با جمع‌بندی سخنانشان در خصوص نیاز قطعی کشور به تولید، سال ۱۳۹۹ را سال «جهش تولید» نامگذاری کردند و خطاب به دست‌اندرکاران تأکید کردند: جوری عمل کنید که با جهش تولید، تغییری محسوس در زندگی مردم به وجود آید. ایشان افزودند: البته لازمه تحقق این هدف، برنامه‌ریزی است و بخش‌های مختلف مانند سازمان برنامه، مجلس و مرکز تحقیقات آن، قوه قضائیه، مجموعه‌های دانش‌بنیان و گروه‌های پر شمار جوان، مبتکر و فعال باید در این برنامه‌ریزی‌ها شرکت کنند.» (سایت Khamenei.ir، ۱۳۹۹)

همچنین مقام معظم رهبری در اردیبهشت ماه به مناسبت هفته‌ی کار و کارگر، در ارتباط تصویری مستقیم و سه ساعته با هفت مجموعه‌ی تولیدی، ضمن تأکید بر نقش و اهمیت جایگاه کارگر و وظایف متقابل کارگر و کارفرما در افزایش کمی و کیفی تولید و ایجاد ثروت در یک اقتصاد سالم، به بیان نکاتی در خصوص علت نامگذاری سال ۹۹ به عنوان سال «جهش تولید» و الزامات تحقق این شعار و بخش‌هایی که باید بر آنها تمرکز ویژه شود، پرداختند و وظایف مسئولان در این عرصه را بیان کردند. ایشان در خصوص دلایل انتخاب شعار «جهش تولید» برای سال ۱۳۹۹ و اهمیت رونق تولید، نکاتی را بیان کردند که در زیر قسمت‌هایی از آنها آورده شده است:

«خوب ما امسال را اعلام کردیم به عنوان سال «جهش تولید»؛ الآن هم در اردیبهشت ماه هستیم، هنوز اوّل سال هستیم؛ یعنی فرصت و امکان برای اینکه به معنای واقعی کلمه در امسال جهش تولید انجام بگیرد هست؛ یعنی ما در ضیق وقت قرار نداریم. الآن فرصت خیلی خوبی هست ده یازده ماه مجال هست دستگاه‌های مختلف می‌توانند به وظایفی که به جهش تولید منتهی می‌شود، ان‌شاءالله عمل بکنند، لذا من چند نکته را در باب جهش تولید عرض می‌کنم: اولاً درباره‌ی تولید خیلی صحبت کردیم؛ بنده هم زیاد صحبت کرده‌ام، مسئولینی هم که دلسوز بودند، علاقه‌مند بودند گفته‌اند. من می‌خواهم این را بگویم که تولید را می‌توان به سیستم ایمنی و دفاعی بدن تشبیه کرد؛ این روزها که مسئله‌ی کرونا هم مطرح است، نقش سیستم دفاعی بدن در مواجهه‌ی با ویروس‌ها، با میکروب‌ها و مهاجم‌های ضد سلامت نقش خیلی مهمی است. همین ویروس کرونا بلا شک وارد خیلی از بدن‌ها شد، لکن آنها مریض نشدند؛ چرا؟ به خاطر اینکه یک سیستم دفاعی سالم خوبی داشتند که توانست دفاع کند و امنیت بدن را تأمین بکند. اگر ما در اقتصاد کشور، اقتصاد را به یک بدن انسان تشبیه بکنیم، سیستم دفاعی و امنیت‌بخش اقتصاد عبارت از تولید است؛ یعنی آن چیزی که می‌تواند ویروس‌های مهاجم و میکروب‌های مهاجم به اقتصاد را خنثی بکند و آن را سالم نگه دارد، تولید در کشور است. اگر ما همواره تولید خوب و مناسب و شایسته و رو به رشد در کشور داشته باشیم، در مقابل این ویروس‌هایی که طبیعتاً وجود دارند - که البته اقتصاد ما متأسفانه دچار میکروب‌ها و ویروس‌های طبیعی متعددی است؛ ویروس‌های دست‌ساز هم هستند، مثل تحریم، مثل همین مسئله‌ی قیمت نفت، اینها حوادثی هستند که به اقتصاد ضربه می‌زند - می‌توانیم مقاومت بکنیم. ... مسئله‌ی تولید یک نقش تأثیرگذار عجیبی به این شکل دارد، که طبعاً بایستی آن را مهم

شمرد و به آن توجه کرد. اگر ما بتوانیم این سیستم دفاعی و ایمنی پیکره‌ی اقتصاد کشور را تأمین کنیم و از همه جهت، آن را آماده نگه بداریم، بلاشک این مشکلات، این تکانه‌های گوناگون بین‌المللی و تکانه‌های مختلف اقتصادی نخواهد توانست به کشور صدمه‌ی اساسی و مهمی وارد کند. ... خوب تولید می‌تواند یک اقتصاد ملی قوی را در کشور تشکیل بدهد؛ یعنی در ساخت یک اقتصاد قوی، تولید نقش اول را دارد؛ یک تأثیر حیاتی غیر قابل انکاری را در اداره‌ی کشور دارد. آن طور که من تصور می‌کنم، به اعتقاد بنده مسأله‌ی تولید فقط مسأله‌ی اقتصاد هم نیست؛ البته تولید برای اقتصاد، حیاتی است؛ تولید داخلی برای اقتصاد کشور و اقتصاد سالم، حیاتی است، لکن فقط این نیست. تولید از لحاظ سیاسی، یک کشور را دارای اعتماد به نفس می‌کند، ملت را دارای احساس عزت می‌کند. این که ملت احساس کنند که نیازهای شان در داخل کشور خودشان به وسیله‌ی خودشان تأمین می‌شود، برای یک ملت خیلی مایه‌ی عزت و افتخار است؛ تا اینکه ببینند هرچه لازم دارند، بایستی از دیگران بگیرند، بایستی از دیگران آن را التماس بکنند، [دیگران هم] گاهی بدهند، گاهی هم ندهند و انواع و اقسامش را بدهند؛ یعنی گاهی خویش را بدهند، گاهی بدش را بدهند. این که خود یک ملت بتواند تولیدکننده و تأمین‌کننده‌ی نیازهای خودش باشد، به او اعتماد به نفس می‌دهد، به او احساس عزت می‌دهد. پس می‌بینید مسأله‌ی تولید، ابعادی فراتر از ابعاد اقتصادی محض دارد. علاوه بر اینکه تولید می‌تواند بر روی کلیه‌ی شاخص‌های اقتصادی کشور اثر بگذارد؛ یعنی تولید می‌تواند در شاخص‌های گوناگون مثل تولید ناخالص داخلی، مسأله‌ی اشتغال - که بسیار مسأله‌ی مهمی است - مسأله‌ی عرضه‌ی کالا و خدمات، مسأله‌ی رفاه عمومی جامعه، مسأله‌ی صادرات و تأثیرگذاری فکری و فرهنگی‌ای که صادرات می‌تواند بکند، اثر بگذارد. به علاوه همان طور که عرض کردیم، تولید داخلی مایه‌ی افتخار ملی است، به افراد جامعه اعتماد به نفس می‌دهد و مانند اینها، بنابراین بیش از این، انسان در باب اهمیت تولید چه بگوید؟ تولید داخلی واقعاً حیاتی است برای کشور. خوب حالا ما گفتیم جهش تولید. چرا می‌گوییم جهش تولید؟ به خاطر اینکه ما از لحاظ تولید عقبیم. این کارهایی که دوستان اشاره کردند که انجام گرفته، کارهای بسیار برجسته و خوبی است، منتها اینها کافی نیست و ما نیاز به توسعه‌ی بیشتر تولید و تقویت بیشتر تولید و پیشرفت بیشتر تولید داریم.» (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۹)

بسیاری از مسئولان و کارشناسان، نامگذاری سال ۱۳۹۹ با عنوان «جهش تولید» توسط مقام معظم رهبری را راهکاری اساسی برای برون‌رفت از گرفتاری‌های اقتصادی کشور عنوان می‌کنند و شرط تحقق آن را فراهم شدن زیرساخت‌ها می‌دانند. البته در طول دهه‌های اخیر به خصوص دهه‌ای که مقام معظم رهبری بحث اقتصاد را مطرح کردند، این زیرساخت‌ها تا اندازه‌ای شکل گرفته و تنها کافی است یک همت ملی پدیدار شود تا شاهد تولید انبوه باشیم و فکر محاصره و تحریم اقتصادی را از ذهن دشمن بیرون کنیم؛ لذا اکنون نیاز به اقتصاد قوی و مستقلی است تا احتیاج ما به سایر کشورها از بین برود و دشمنان نتوانند از این حربه علیه ما استفاده کنند، به همین دلیل مقام معظم رهبری در این سال‌ها پی در پی شعار اقتصادی اتخاذ کردند. پس می‌توان گفت مقام معظم رهبری با اتخاذ این شعارهای اقتصادی از جمله شعار جهش تولید، رونق تولید، و اقتصاد مقاومتی تلاش می‌کنند تا گام به گام دست مسئولان، مردم و تولیدکنندگان را بگیرند و آنها را به طرف یک اقتصاد مقاومتی و درون‌زا ببرند تا اینکه ما بتوانیم نیاز کشور را در داخل خود کشور برطرف کنیم.

۲-۲- تشریح نظر کارشناسان در زمینه چرایی و ضرورت جهش تولید (در راستای ارزشمند مقام معظم رهبری)

- اساساً اقتصاد ایران ظرفیت تحریم‌پذیری بسیار بالایی دارد و به راحتی قابل تحریم شدن است. دلیل این اتفاق را می‌توان در خام فروش بودن و نداشتن تنوع تولید کشور جستجو کرد. برای حل مشکل راحت تحریم شدن، قاعدتاً باید کاری کرد تا هزینه‌های اعمال تحریم علیه کشور افزایش یابد و این اتفاق با جهش و تنوع دادن به تولید کشور محقق می‌شود.

- جهش تولید می‌تواند فرصت‌های از دست رفته اقتصاد ایران در دهه ۱۳۹۰ به واسطه ثبت نرخ رشدهای اقتصادی منفی، میانگین منفی، نوسانی را تا حدودی جبران کند.
- جهش تولید بزرگترین دغدغه خانواده‌ها و جوانان فارغ‌التحصیل یعنی اشتغال را پاسخ خواهد داد. بسیاری از آسیب‌های اجتماعی از جمله افزایش سن ازدواج، طلاق، اعتیاد، کاهش فرزندآوری، به خاطر بیکاری و مشکلات اقتصادی است.
- جهش تولید امکان جبران خسارت‌های اقتصادی ناشی از اختلال جزئی در برخی کسب و کارها در اثر شیوع کرونا و ویروس در کشور را فراهم خواهد کرد.
- جهش تولید به ارتباط بین صنعت و دانشگاه، پژوهش‌های کاربردی و فعالیت‌های دانش‌بنیان رونق می‌دهد.
- جهش تولید شانس تحقق درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی شده در بودجه عمومی دولت در سال ۱۳۹۹ در شرایط تحریم و کاهش شدید قیمت نفت را افزایش می‌دهد.
- با توجه به استمرار محیط تورمی اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹، جهش تولید می‌تواند از عمیق‌تر شدن رکود تورمی در اقتصاد ایران جلوگیری کند.
- زیر سایه کاهش شدید درآمدهای نفتی، تلاش برای جهش تولید، قابلیت‌ها و ظرفیت‌های واقعی کشور برای اقتصاد بدون نفت و مشخصاً عدم وابستگی بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات به نفت را نشان خواهد داد.
- جهش تولید امکان تقویت صادرات غیرنفتی و ترمیم اختلال صادرات از مسیر کشورهای همسایه با هدف کمک به پوشش نیازهای ارزی کشور در شرایط تحریم را فراهم خواهد کرد.
- جهش تولید انعطاف‌پذیری سیاست‌های اقتصادی دولت برای کنترل تبعات ناشی از مشکلات ساختاری اقتصادی ایران نظیر رشد بالای حجم نقدینگی و کاهش ارزش پول ملی در شرایط تحریم‌های کنونی را تقویت خواهد کرد. (طاهری، ۱۳۹۹، ص ۲۹)

۳- روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، بر اساس ماهیت داده‌ها و مبنای پژوهش، کیفی، براساس اهداف پژوهش، کاربردی و بر اساس روش گردآوری داده‌ها، توصیفی است و داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، اینترنت، اسناد و مدارک علمی گردآوری شده است.

از دیگر سو؛ هدف از انجام این پژوهش، بررسی ضرورت مسأله جهش تولید در پیام نوروزی ۹۹ مقام معظم رهبری می‌باشد. دیگر اینکه مبانی فقهی و همچنین قوانین مرتبط با تولید که مبین ضرورت تولید هستند و می‌توانند در این زمینه راهگشای خوبی باشند، بررسی شوند.

۴- یافته‌های تحقیق :

۴-۱- مبانی فقهی ضرورت «جهش تولید»

اسلام در جمهوری اسلامی یکی از دو رکن اساسی و حافظ جمهوریت نظام است. ذات اسلام با حرکت و صعود آمیخته شده و هرگونه انفعال و بی‌حرکی و کرنش را برنمی‌تابد. همچنین اسلام مسلمانان را به سمت آزادی از هرگونه تسلط ظلم و وابستگی سوق می‌دهد و از آن‌ها می‌خواهد که در برابر استکبار مقاومت و بلکه پایداری نمایند. پایداری به معنای گونه‌ای از مقاومت توأم با حرکت است که اسلام را به دینی مترقی و کارآمد تبدیل می‌کند.

۴-۲- «جهش تولید» در قرآن کریم

قرآن کریم در آیات بسیاری بر اهمیت اقتصاد قدرتمند، نفوذ ناپذیر، مستقل و در حال پیشرفت برای جامعه اسلامی تأکید کرده است. در این قبیل آیات، به مسئولین و آحاد جامعه اسلامی دستور آکید داده شده تا خود را از نظر اقتصادی، سیاسی و نظامی و... به اندازه‌ای توانمند سازند که دشمنان به خود اجازه ندهند در صدد ضربه‌زدن به مسلمانان برآیند.

قرآن تأکید می‌کند که مسلمانان در روابط شان با دیگر کشورها، سیاستی را در پیش گیرند که زمینه برای برتری آنها بر جامعه اسلامی در هیچ یک از عرصه‌های سیاسی و اقتصادی و... ایجاد نشود. بدون تردید، کوتاهی در امر تولید عاملی است که علاوه بر تعارض با اصول و شاخص‌های اقتصاد اسلامی، زمینه نفوذ و سیطره بیگانگان را فراهم می‌سازد که در قرآن کریم با این امر به شدت مخالفت شده است. در ذیل برخی از آیاتی که به امر پیشرفت و جهش در تولید اشاره کرده اند، آورده شده اند:

۱- «وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ؛ به سوی مغفرت پروردگارتان بشتابید.» (آل عمران، ۱۳۳):

در خصوص این آیه باید گفت خداوند دستور داده است هر آنچه که موجب مغفرت الهی شده و سبب می‌شود که لطف الهی برای جامعه سرازیر شود را سرعت دهید و ایجاد کنید. افزایش کار تولیدی و پیشرفت اقتصادی جامعه، از جمله اموری هستند که خیر و برکت و مغفرت الهی را به جامعه سرازیر می‌کنند.

۲- «فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ؛ در کارهای نیک از هم سبقت بگیرید.» (بقره، ۱۴۸):

این آیه اشاره به این نکته می‌کند که در تمامی کارهای خوب و خیری که باید در جامعه صورت گیرد، خداوند فرمان سبقت را به مردم صادر کرده تا از رقبای خود سبقت بگیرند. تلاش مضاعف در کار و تولید و فعالیت اقتصادی از اموری هستند که دین اسلام به آنها اهمیت داده و آنها را مورد تأکید قرار داده است. بنابراین بدون تردید فرمان خداوند به سبقت به مردم، شامل این امور هم شده تا در جامعه اسلامی حرکت و تکاپو چندین برابر شود و زمینه وابستگی مسلمانان و تسلط بیگانگان فراهم نشود و هر روز بیشتر جامعه اسلامی ترقی و پیشرفت کند.

۳- «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مَن دُونَهُمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ؛ و هر چه در توان دارید از نیرو و اسب‌های آماده بسیج کنید تا با این [تدارکات]، دشمن خدا و دشمن خودتان و [دشمنان] دیگری را جز ایشان که شما نمی‌شناسید شان و خدا آنان را می‌شناسد بترسانید.» (انفال، ۶۰):

توصیه و تأکید اسلام، به دست آوردن اقتدار در همه زمینه‌ها از جمله زمینه اقتصادی است و اسلام عقب ماندگی مسلمانان در هیچ زمینه‌ای از جمله اقتصادی را نمی‌پسندد. به همین جهت خداوند در این آیه از مسلمانان می‌خواهد که با تمام قوا به حرکت و پیشرفت علمی، نظامی، اقتصادی و... ادامه داده، مهبای سبقت گرفتن از دشمنان اسلام شده و قوی شوند.

همچنین مفاد آیه مذکور به ضرورت قدرت‌یابی مسلمانان و رسیدن آنان به حدی از شکوه و عظمت اشاره دارد که دشمنان هرگز این جرأت را به خود ندهند که نسبت به جامعه اسلامی تعرض کنند یا حتی به فکر آسیب‌زدن به آن بیفتند. بدیهی است چنین اقتداری علاوه بر امور سیاسی و فرهنگی، شامل عرصه اقتصاد هم می‌شود. طبق این آیه دین مبین اسلام به جامعه اسلامی سفارش می‌کند تا در برابر دشمنان به هر توانایی که مورد نیاز است دست یابد. بنابراین در عصر حاضر که اقتصاد به عنوان مهم‌ترین عرصه نبرد با نظام اسلامی از سوی دشمنان انتخاب شده است، باید با استفاده از توانمندی اقتصادی، قدرت و استقلال نظام در حوزه‌های دیگر ثابت و پایدار شود.

توانمندی اقتصادی در کشور موجب می‌شود مناسبات سیاسی و فرهنگی در سراسر جهان افزایش یافته و آن را به عنوان الگوی مطلوب بیداری اسلامی به جنبش‌های اجتماعی به خصوص در غرب آسیا تبدیل نماید. بدیهی است که قدرت در اقتصاد، بزرگ‌ترین راه نفوذ دشمن را بر کشور مسدود کرده و از این رو هزینه‌های مقاومت را به شدت کم‌تر از گذشته خواهد نمود.

بنابراین جهش در تولید -در راستای توانمندی اقتصادی- به منظور برطرف‌سازی نیازهای کشور و افزایش بهره‌وری و دستیابی به عزت و اقتدار در سطح جهانی، که از اهداف مهم اقتصاد اسلامی است، در مفهوم فراهم‌آوری قوه و قدرت که در آیه مورد تأکید است، لحاظ شده است. (سید نژاد، ۱۳۹۷، ص ۷)

۴- «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا؛ خداوند هرگز برای کافران نسبت به اهل ایمان، راه سلطه و نفوذ قرار نمی‌دهد.» (نساء، ۱۴۱):

با توجه به اصول اسلام و قرآن، عزت، ایمان، اعتلای اسلام و نفی وابستگی و تشبیه به کفار و... هدف نهایی آموزه‌های اسلامی تشکیل یک جامعه مستقل همه جانبه است که در آن، بندگان خداوند در امنیت، آرامش و آسایش به رشد و کمال رسیده و به سعادت ابدی نائل گردند. بر این اساس، یکی از زمینه‌های بسیار مهم استقلال جامعه، عرصه استقلال اقتصادی است که به تعبیر امام خمینی رحمه الله، وابستگی اقتصادی، منشأ همه وابستگی‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی است. (موسوی خمینی، ۱۳۸۹، ج ۸، ص ۳۹) از مفاد این آیه، ضرورت استقلال اقتصادی به خوبی فهمیده می‌شود؛ لذا اغلب فقهای اسلام برای نفی هر گونه سلطه بیگانگان بر مقدرات مسلمانان به این آیه استناد می‌کنند. از این رو، لازم است مسلمانان امور خود، از جمله سیاست‌های اقتصادی‌شان را به گونه‌ای تنظیم کنند که هیچ‌گونه زمینه نفوذ و سیطره بر کفار در فعالیت‌های اقتصادی مسلمانان ایجاد نشود. در این راستا، توجه به افزایش فعالیت‌های تولیدی و رشد و جهش تولید، حائز اهمیت بسیار است؛ زیرا بی‌توجهی به بهبود و افزایش تولید به میزان نیازها و ضرورت‌های پیشرفت، زمینه احتیاج و دست‌دراز کردن به سوی بیگانگان را فراهم می‌کند و نیز بر اساس بیان امیرمؤمنان علی علیه السلام که می‌فرماید: «اِحْتِجَّ اِلَى مَنْ شِئْتَ تَكُنْ اَسِيرَهُ؛ به هر کس که خود را محتاج کنی اسیر او می‌گردد.» (قمی، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۴۲۰) از رهگذر احتیاج، تسلیم به بیگانگان و در نتیجه سلطه و سیطره آنها بر مقدرات مسلمانان تحقق می‌یابد. پس بر مسئولین و افراد جامعه اسلامی لازم است که به مسأله بهبود و رشد تولید اهتمام بورزند تا هم به استقلال اقتصادی دست یابند و هم از وابستگی به بیگانگان و تسلط دشمنان بر امور جامعه اسلامی در امان بمانند. (سیدنژاد، ۱۳۹۷، ص ۷)

۵- «فَاسْتَقِمُّ كَمَا اُمِرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ؛ هم‌چنان که امر شده‌اید در انجام وظایف استقامت داشته باشید.» (هود، ۱۱۲):
هیچ هدفی بدون استقامت و تلاش مستمر حساب‌شده، قابل تحقق نیست؛ لذا در آیه مذکور به پیامبر خدا (ص) دستور داده شده است که به همراه پیروانش برای انجام وظیفه که همانا تحقق بخشی به اهداف نظام اسلامی است، صبر و شکیبایی پیشه کنند. قرآن در سوره حجرات نیز در توصیف مومنان واقعی می‌فرماید: «همانا اهل ایمان کسانی هستند که به خدا و رسولش ایمان آورده و دچار شک و تردید نشدند و در راه خدا [و انجام وظایف و اهداف] با اموال و جان‌هایشان جهاد کردند آنان راستگویان هستند.» (حجرات، ۱۵)

بر طبق آنچه بیان شد، بدون تلاش و پشتکار و استقامت و پایداری، پیروزی در عرصه‌های اقتصادی و شکست تحریم و توطئه‌های دشمنان میسر نیست. جامعه‌ای که تمام زیرساخت‌های اقتصادی در طول صدها سال سیطره بیگانگان و مستبدان ناپود شده است، نیاز به تلاش‌های فراوان و تحمل سختی‌ها دارد تا بتواند به اقتصادش سر و سامان دهد. تجربه مبارزه با استعمارگران هم گویای این حقیقت است که تا مردم جامعه‌ای به تولید کالا که از جمله اولین و اساسی‌ترین گام‌های حرکت‌های اصلاحی است اهمیت ندهند، هرگز در عرصه‌های اقتصادی، به استقلال و اقتدار و پیشرفت دست نخواهند یافت. امیر مؤمنان علی (ع) می‌فرماید: «بر شما باد پیمودن راه و رسم استقامت و پایداری؛ این کار، کرامت را بر شما به ارمغان خواهد آورد و از ملامت و سرزنش دیگران در امان نگاهتان خواهد داشت.» (آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۴۴۵)

۶- «ان اعمال سابغات و قدر فی السرد و اعمالوا صالحا انی بما تعملون بصیر؛ [و به او گفتیم] که زره های فراخ بساز و حلقه های آن را متناسب و هماهنگ اندازه گیری کن و تو و خاندانت و قومت کار شایسته انجام دهید. یقیناً من به آنچه انجام می دهید بینایم.» (سبأ، ۱۱):

یکی از نکات بر گرفته از این آیه، باز هم بیان گر تأثیرهای مهم کار و تولید بر خودکفایی و بی نیازی مسلمانان از دیگران است. اهمیت و تشویق قرآن به کار و تولید ریشه در این امر مهم دارد؛ زیرا خداوند بی نیاز است و خواستار بی نیازی مسلمانان در همه جوانب از جمله جنبه اقتصادی است. ذیل این آیه از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود: «اوحی الله عز و جل الی داوود انک نعم العبد لو لا انک تاکل من بیت المال و لا تعمل بیدک شیئا، قال فبکی داود اربعین صباحا فاوحی الله عز و جل الی الحدید ان لن لعبدی داود فالان الله عز و جل له الحدید فکان یعمل کل یوم درعا فیبعها بالف درهم فعلم ثلاثمأته و ستین درعا فباعها بثلاثمأته و ستین الف و استغنی من بیت المال؛ خدای بزرگ به داود وحی فرستاد که تو اگر از بیت المال نمی خوردی و با دست خود کار می کردی بنده خوبی بودی. پس داود چهل روز گریست. آنگاه خدا به آهن وحی کرد که در دست بنده من داود نرم باش. بدین سان خدای بزرگ آهن را برای او نرم کرد و او هر روز یک زره می بافت و به هزار درهم می فروخت. سیصد و شصت زره بافت و آنها را به سیصد و شصت هزار درهم فروخت و از بیت المال بی نیاز شد.» (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۵، ص ۷۴ و طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۸، ص ۵۹۷)

بر اساس این آیه و حدیث، یکی از معیارهای مسلمانان و مومنان واقعی، بی نیازی اقتصادی آنها از دیگران است. خداوند با در اختیار قرار دادن ابزار تولید و یاد دادن هنر تولید زره به پیامبرش داود، او را از نیازمندی به بیت المال رها کنید. از این حدیث می توان نتیجه گرفت که انسان ها باید با استفاده از امکاناتی که خداوند در اختیارشان قرار داده، نهایت استفاده را کرده و با کار و تولید بیشتر، زمینه خودکفایی خود و دیگران را فراهم سازند. (میرجلیلی و یوسفی، ۱۳۹۴، ص ۲)

با بررسی نکات تفسیری که در باب شغل انبیاء در قرآن و روایات دیده می شود، یک نکته مشترک که همه روی آن متفق هستند، قابل استنباط است و آن اینکه همه انبیاء به شغلی مشغول بوده اند و بر اندیشه های انحرافی زهد مآبانه، که کار و تولید را با کمالات معنوی و مصالح اخروی در تضاد می دانستند و یا افکار باطل ارباب مآبانه که کار را وظیفه افراد پست و پایین جامعه می دانستند، خط بطلان می کشیدند. (نادعلی، ۱۳۹۶، ص ۸۵)

۴-۳- «جهش تولید» در روایات معصومین (ع)

در کنار آیات قرآن که به مسأله تولید و رشد و افزایش آن اهمیت می دهند، سیره پیشوایان معصوم نیز نشان دهنده اهمیت و ارزش بالای فعالیت های اقتصادی افراد، از نظر ایشان است. آن بزرگوران، تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی را بسیار تشویق می کردند و خود اهل کار و تلاش صادقانه بودند.

از دیدگاه پیشوایان دین اقتصاد و اصلاح امور مادی به قدری حائز اهمیت است که به فرموده امام صادق (ع) یکی از سه مؤلفه ای که اصلاح امور انسان را در پی دارد، محاسبات صحیح در عرصه زندگی اقتصادی است. (کعبی، ۱۳۹۳، ص ۳۹)

روایتی از پیامبر اسلام (ص) وجود دارد که از آن به رشد و جهش تولید تفسیر می شود. ایشان در این روایت می فرمایند: «روند عادی زندگی کافی نیست، اگر کسی زندگی اش روند یکسانی داشته باشد، ضرر کرده و در زندگی خسارت دیده و تنها راهی که باعث می شود خسارت در زندگی نباشد، این است که دو روز نباید مساوی باشد؛ حتماً باید جهشی در کار باشد و تحولی نسبت به روز قبل در زندگی وجود داشته باشد.» (پاینده، ۱۳۸۳، ص ۱۸۶)

حضرت علی(ع) در سیره و گفتار خود به تولید اقتصادی توجه داشته و خود به عنوان یکی از موفق ترین مدیران اقتصادی توانستند با کارآفرینی و بهره گیری از فرصت ها و مهارت ها، ثروت بسیاری را برای اهداف مختلف از جمله وقف به نیازمندان و خدمت به جامعه مسلمانان مورد استفاده قرار دهند. یکی از مهم ترین ویژگی های شخصیتی امیر مؤمنان(ع)، توجه به تولید اقتصادی است. زندگی آن حضرت چه در دوران حیات پیامبر(ص) و چه پس از آن، دائما با تولید درگیر بوده است. پس از مهاجرت به مدینه با کار کردن در باغ ها و آب کشیدن از چاه ها، درآمد کسب می کرد. هر دلو آب در ازای یک دانه خرما. با کشیدن دلو آب دستانش تاول می زد، خرما را می گرفت و با پیامبر از آن استفاده می کردند. همچنین علاوه بر احداث باغ در اطراف مدینه، با خرید زمین، باغ های متعدد دیگری ایجاد و چاه های پرآبی را حفر کرد. (حکیمی، ۱۳۷۱، ج ۲، ص ۲۵۹)

امیر مومنان علی(ع) در دعای کمیل در غالب دعا از خداوند درخواست می کند که «أَسْرَحَ إِلَيْكَ فِي مَيَادِينِ السَّابِقِينَ؛ خدایا آن چنان قدرت و توفیقی به من بده که در میدان مسابقه با دیگران، پیشتازتر از دیگران باشم». این سرعت و شتاب همان است که در «تعریف جهش» تولید آمده است. در این فراز از دعای شریف کمیل، حضرت راز و رمز موفقیت یک فرد و جامعه را در سبقت گرفتن از دیگران، در چهار عنصر معرفی کرده است، که اگر یک فرد و یا جامعه بخواهد نسبت به دیگران جهشی داشته باشد، باید این عناصر را تهیه کند. حضرت می فرماید که خدایا این چهار عنصر را به من بده تا بتوانم در میدان مسابقه موفق شوم و از دیگران سبقت بگیرم (أَسْرَحَ إِلَيْكَ فِي مَيَادِينِ السَّابِقِينَ). یکی از آن عناصر، «توانمندی جسمی و سخت افزار لازم برای جهش در هر مسابقه» است (قُوَّ عَلَى خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي؛ خدایا به جوارح و اعضای من، برای خدمت به خودت قوت عنایت بفرما). دومین عنصری که حضرت به آن اشاره می فرماید، «عزم و اراده قوی یک فرد و جامعه» است؛ چرا که اگر توانمندی وجود داشته باشد اما عزم نباشد، جهشی صورت نمی گیرد (وَ أَشَدُّدٌ عَلَى الْعَزِيمَةِ جَوَانِحِي؛ و خدایا عزم راسخ و اراده قوی را به قلب من عنایت کن). سومین عنصر سوم در بیان شریف امام(ع) برای جهش، «جدیت و پشتکار» است؛ زیرا جامعه در صورتی می تواند به این جهش برسد که پشتکار داشته باشد (وَ هَبْ لِي الْجِدَّةَ فِي خَشْيَتِكَ؛ و کوشش در راستای پروایت به من ارزانی دار). عنصر چهارم که حضرت برای جهش لازم می داند، «دوام و استمرار کار و خستگی ناپذیری» است که جهش بدون این موارد انجام نمی شود (وَ الدَّوَامَ فِي الْإِتِّصَالِ بِخِدْمَتِكَ؛ و دوام در پیوستن به خدمتت را به من ارزانی دار). سپس حضرت می فرماید: نتیجه این چهار عنصر، سبقت از دیگران خواهد بود (أَسْرَحَ إِلَيْكَ فِي مَيَادِينِ السَّابِقِينَ).

در سالی که از جانب مقام معظم رهبری «جهش تولید» نام گذاری شده است، برای دستیابی به جهش در زمینه تولید و اقتصاد، استفاده از بیان ارزشمند مولی الموحدين علی(ع) در دعای شریف کمیل و به کارگیری آن چهار عنصر -توانمندی، عزم و اراده قوی، جدیت و پشتکار و دوام و استمرار کار و خستگی ناپذیری- درسی ارزشمند و سکوی پیشرفت و جهشی برای جامعه ایران عزیز ما است.

۴-۴- «جهش تولید» در قواعد فقهی (قاعده نفی سبیل)

یک دلیل مهم برای تأکیدات فراوان دین مبین اسلام در مسأله تولید و اقتصاد جامعه اسلامی، قاعده نفی سبیل است و این قاعده به دلیل اینکه هر گونه سلطه بیگانگان و وابستگی مسلمانان را رد می کند، می توان گفت برای تبیین ضرورت «جهش تولید» حائز اهمیت است.

قاعده مهم نفی سبیل یا نفی سلطه -که آیه ۱۴۱ سوره مبارکه نساء (و لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا) بر آن دلالت می کند- یکی از مهم ترین قواعد فقهی اسلام است که بر احکام فقهی اولیه در اسلام حکومت دارد. مقتضای قاعده نفی سبیل

آن است که در تشریح احکام اسلامی توسط شارع مقدس یعنی خداوند متعال، نبی مکرم (ص) و اولیای طاهری (ع) هیچ حکمی که از ناحیه آن علو، برتری و چیرگی کفار بر مسلمین به وجود بیاید، جعل نشده است. قاعده نفی سبیل قاعده دو وجهی است که از یک نفی و یک اثبات تشکیل شده است؛ بخش سلبی آن به معنای جلوگیری از سلطه بیگانگان بر امورات و مقدرات و سرنوشت جامعه اسلامی است، و بخش ایجابی آن به معنای وظیفه و تکلیف شرعی مؤمنین و مسلمین در حفظ همه جانبه استقلال و اقتدار جامعه اسلامی است، که رشد، افزایش و جهش تولید این استقلال و اقتدار را ایجاد و حفظ می‌کند و مانع از هر گونه تعرض، سلطه و ایجاد وابستگی از جانب غیر می‌شود. نکته ای که در این مجال قابل ملاحظه می‌آید، این است که ممکن است گاهی کشوری به لحاظ اقتصادی مستقل باشد ولی مقتدر نباشد؛ یعنی سر پای خود بایستد، ولی نتواند حرف اول را در روابط تجاری با دیگران بزند. در این صورت استقلال دارد ولی اقتدار و قدرت چانه‌زنی ندارد. از این رو، چنین کشوری قادر نیست در روابط تجاری شرایط خود را به دیگران بقبولاند. بنابراین استقلال، شرط اقتدار است و بدون آن نمی‌توان به اقتدار دست یافت؛ ولی اقتدار، شرط استقلال نیست بلکه اقتدار، بالاتر از آن است. بنابراین در کنار رسیدن به استقلال همه جانبه، اقتدار نیز باید حاصل شود تا هیچ راه چیرگی و سلطه بر جامعه باقی نماند و از آنجا که مسأله اقتصاد در ایجاد اقتدار نقش کلیدی دارد، ضرورت جهش تولید بیش از پیش مشخص می‌شود. (سیدنژاد، ۱۳۹۷، ص ۸)

۴-۵- مبانی حقوقی ضرورت «جهش تولید»

رهبری معظم انقلاب سال ۱۳۹۸ را سال رونق تولید نامگذاری کردند و سال ۱۳۹۹ را سال «جهش تولید». ایشان در ضمن بیانات خود به نکته حائز اهمیتی اشاره فرمودند مبنی بر اینکه: «ظرفیت های تولیدی در کشور ما بسیار بالاست و به نظر می‌رسد از تمامی این ظرفیت ها در سالی که گذشت، به خوبی بهره گرفته نشده است.» واقعیت های موجود در اقتصاد ایران در زمینه حمایت از تولید ملی و رشد و رونق آن نیز نشان می‌دهد که کشور از این جهت هنوز به نقطه پذیرفتنی نرسیده است. بنابراین اقتصاد ایران امروز نیاز به حرکت و تحولی بزرگ دارد و در این راستا «جهش تولید» را می‌توان عامل ایجاد شتاب در تحقق رونق تولید با بهره‌گیری بهینه از امکانات و پتانسیل ها و ظرفیت های موجود، جهت ایجاد رونق اقتصادی و اجتماعی پایدار تا سطحی که کشور را به عنوان یک کشور قوی مطرح سازد، دانست. حسب فرمایش رهبر معظم انقلاب: «در ادبیات و فرهنگ اسلامی ما اسم این اتفاق رزق لایحسب است و این رزق لایحسب تحریم را به عاملی برای نجات کشور از وابستگی به نفت و حل مشکلات اقتصادی تبدیل می‌کند». دستورالعمل و فرمولی که برای حل مشکلات کشور از سوی رهبری ترسیم و تبیین شده همان دستورالعمل خداوند به پیامبر (ص) است؛ یعنی: «وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ» (مدثر، ۷)، «وَاصْبِرْ عَلٰی مَا يَقُولُونَ» (مزل، ۱۰)، «فَاسْتَقِمَّ كَمَا اُمِرْتُ» (هود، ۱۲) و «وَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» (انفال، ۶۰). لذا همانگونه که با صبر و استقامت در حوزه امنیت کشور قوی شده ایم که اثر بخشی هیچ تهدیدی متصور نیست، اکنون نیز زمان قوی شدن در حوزه اقتصاد کشور می‌باشد و جهش تولید نیز از ابزارهای قدرت است. در این مسیر سیاست تقنینی کشور می‌تواند نقش مهمی ایفا کند.

حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری همواره یکی از سیاست‌های مشخص و بعضاً اعمال شده ۴۰ سال اخیر در کشور بوده و صدها حکم و مقرر قانونی، صرفاً با هدف حمایت از تولید در ایران به تصویب رسیده است. بیشترین حمایت‌های قانونی از تولید، در قوانین برنامه پنج ساله توسعه و نیز قوانین بودجه سالانه، تدوین و تصویب می‌شود. تحلیل محتوای احکام ۶ قانون برنامه

پنج ساله درباره حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری، می‌تواند رویکرد و نگاه قانونگذاران ایرانی بعد از انقلاب به حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری را نشان دهد. (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۹)

ضرورت و اهمیت تولید که همواره مورد توجه بخش‌های مسئول کشور بوده است، در برخی قوانین مصوب به طور خاص به آن پرداخته شده است که همگی نشان‌گر ضرورت «جهش تولید» می‌باشند. تعدادی از اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در این زمینه عبارتند از:

اصل ۳ بند ۴ قانون اساسی: تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی از طریق تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.

اصل ۳ بند ۱۲ قانون اساسی: پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.

اصل ۳ بند ۱۳ قانون اساسی: تأمین خودکفایی در علوم و فنون صنعت و کشاورزی و امور نظامی و مانند اینها.

اصل ۴۳ قانون اساسی: برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابط زیر استوار می‌شود:

بند ۲: تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق درآورد. این اقدام باید با رعایت ضرورت‌های حاکم بر برنامه ریزی عمومی اقتصاد کشور در هر یک از مراحل رشد صورت گیرد.

بند ۷: استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه و پیشرفت کشور.

بند ۹: تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی که نیازهای عمومی را تأمین کند و کشور را به مرحله خودکفایی برساند و از وابستگی برهانند.

اصل ۴۴ قانون اساسی: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه آهن و مانند اینها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش تعاونی شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است. مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابقت داشته باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می‌کند.

اصل ۱۰۴ قانون اساسی: به منظور تأمین قسط اسلامی و همکاری در تهیه برنامه‌ها و ایجاد هماهنگی در پیشرفت امور در واحدهای تولیدی، صنعتی و کشاورزی، شوراهایی مرکب از نمایندگان کارگران و دهقانان و دیگر کارکنان و مدیران، و در واحدهای آموزشی، اداری، خدماتی و مانند اینها شوراهایی مرکب از نمایندگان اعضاء این واحدها تشکیل می‌شود. چگونگی تشکیل این شوراها و حدود وظایف و اختیارات آنها را قانون معین می‌کند.

اصل ۱۴۷ قانون اساسی: دولت باید در زمان صلح از افراد و تجهیزات فنی ارتش در کارهای امدادی، آموزشی، تولیدی و جهاد سازندگی، با رعایت کامل موازین عدل اسلامی استفاد کند در حدی که به آمادگی رزمی ارتش آسیبی وارد نیاید. علاوه بر اصول مندرج در قانون اساسی، قوانین دیگری نیز برای تحقق بهبود تولید تصویب شده‌اند. از جمله آن‌ها:

- قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی
- قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن
- مصوبه تشکیل کارگروه حمایت از تولید
- قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در اثر صادرات و اصلاح ماده ۱۰۴ قانون مالیات‌های مستقیم
- قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور
- قانون تشکیل شورای رقابت
- قانون تشکیل صندوق توسعه ملی
- قانون بهبود مستمر فضای کسب و کار
- قانون ارتقای کیفی تولید خودرو و سایر تولیدات صنعتی داخلی
- قانون ممنوعیت خرید کالاهای خارجی و مشابه تولید داخلی توسط تمام دستگاه‌های دولتی
- اگر قوانینی که وضع شده‌اند به طور کامل و صحیح اجرا شوند، قطعاً می‌تواند موتور محرکه خوبی برای تحقق پیشرفت و رشد تولید و شعار «جهش تولید» باشد. چنانچه قرار باشد بهبود و پیشرفت تولید به طور کامل شکل بگیرد و از ظرفیت‌های تولیدی به خوبی استفاده شود، ما باید در موضوعات اقتصادی قدرتمند شویم و این قدرتمندی اقتصادی مهم‌ترین محور آن جهش تولید خواهد بود.

۵- نتیجه‌گیری

- ✓ در شرایط فشار و محاصره و تحریم اقتصادی، رسیدن به قدرت و استقلال اقتصادی مهم‌ترین راه مقابله با ترفند دشمن است و این مهم با جهش تولید ایجاد می‌شود.
- ✓ از دیدگاه رهبر انقلاب، تولید، رونق تولید و جهش تولید از راهکارهایی هستند که می‌تواند کشور را از وابستگی و ضعف برهانند و باعث بهبود اوضاع اقتصادی کشور شوند. ۳-دین اسلام برای حفظ عزت و اقتدار مسلمانان بر کار و فعالیت تولیدی بسیار اهمیت داده است و همین تأکیدات نشانگر اهمیت کار و تولید و فعالیت اقتصادی است، و همگی اینها نشان می‌دهد اسلام خواستار قدرتمند شدن مسلمانان از این راه می‌باشد.
- ✓ برای تحقق جهش تولید، اقدام و عمل بیشتر و همت والاتر و در صورت وجود موانع، رفع موانع و در صورت نقص یا کمبود قوانین، اصلاح قوانین را می‌طلبد.

فهرست منابع

*قرآن کریم

- ۱- آمدی، ابوالفتح، غررالحکم و دررالکلم، قم، انتشارات دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ق.

- ۲- امور تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، مجموعه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، معاونت تدوین. (۱۳۹۵).
تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، تهران.
- ۳- پاینده، ابوالقاسم. (۱۳۸۳). نهج الفصاحه، به اهتمام غلامحسین مجیدی خوانساری، قم: انتشارات انصاریان.
- ۴- حکیمی، محمدرضا، علی و محمد. (۱۳۷۱). الحیاه، تهران: انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۵- دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای، «پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۹»، سایت Khamenei.ir
- ۶- سیدنژاد، سیدصادق. (۱۳۹۷). «اصول و مبانی تولید و مصرف کالای داخلی در آیات و روایات»، اداره کل پژوهش های اسلامی رسانه.
- ۷- طاهری، مصطفی. (۱۳۹۹). (منتخب مردم زنجان و طارم در یازدهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی و عضو هیئت امنای دانشگاه آزاد اسلامی استان زنجان)، «۱۰ پاسخ به چرایی جهش تولید»، خبرگزاری دانشگاه آزاد اسلامی (آنا).
- ۸- طبرسی، ابو علی فضل بن حسن. (۱۳۸۴). مجمع البیان فی تفسیرالقرآن، تهران: انتشارات ناصر خسرو، چاپ هشتم.
- ۹- عمید، حسن. (۱۳۷۵). فرهنگ فارسی عمید، تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر، چاپ ششم.
- ۱۰- قمی، عباس. (۱۳۹۲). کلیات مفاتیح الجنان، ترجمه مهدی الهی قمشه ای، قم، انتشارات همگرا، چاپ دوم.
- ۱۱- قمی، محمد بن علی ابن بابویه {شیخ صدوق}. (۱۳۷۷). الخصال، ترجمه محمد باقر کمره ای، تهران، انتشارات کتابچی، چاپ یازدهم.
- ۱۲- کعبی، عباس. (۱۳۹۳). مبانی تحلیل نظام جمهوری اسلامی ایران تحلیل مبانی اصل سوم قانون اساسی، تهران، پژوهشکده شورای نگهبان.
- ۱۳- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۸۸). اصول کافی، قم، انتشارات قدس، چاپ اول، ۱۳۸۸.
- ۱۴- مریدی، سیاوش و نوروزی، علیرضا. (۱۳۷۳). فرهنگ اقتصادی، تهران: انتشارات پیشبرد و نگاه.
- ۱۵- معین، محمد. (۱۳۸۶). فرهنگ معین، تهران، انتشارات زرین، چاپ سوم.
- ۱۶- موسوی خمینی، روح الله. (۱۳۸۹). صحیفه نور، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ پنجم.